

kulturistra

(Ne)vidljivi, Istarsko nakladništvo, Face2face, Globalno, Kulturna politika, Zajednica, Teatar, Književnost, Glazba, Tko gleda zlo ne misli, Vizualna umjetnost, Natječaji, ...

Pretraži događaje, gradove, ljude, ...

Pretraži

ZLATNI LAV JE IMPERATIV OD KOJEG SE VIŠE NE
MOŽE ODUSTATI

Razgovor: Damir Zlatar Frey ususret 24. Zlatnom lavu – festivalu komornog teatra u Umagu

Razgovarao Boris VINCEK • Fotografije iz arhiva Damira ZLATARA FREYA

23.05.2023. MANIFESTACIJE, TEATAR, VIJESTI

• Ovogodišnji, 24. po redu festival komornog teatra Zlatni lav održava se od 19. do 25. lipnja u Umagu. Još godinu dana i njegova će starost biti četvrt stoljeća, a svi oni koji su pokrenuli slične kulturne projekte i iz godine u godinu se borili za mjesto pod suncem, znaju da se tu radi o herojskom podvigu u kojem se susreću tvrdoglavost i odricanje, beskompromisnost i spremnost na razgovor, a sve s ciljem održavanja na životu i nuđenja nečeg novog i važnog.

Od Damira Zlatara Freya, njegovog utemeljitelja i umjetničkog ravnatelja smo stoga prvo htjeli doznati radi li se nakon toliko godina uopće o izboru ili je taj angažman postao imperativ?

Možete li zamisliti život bez Zlatnog lava?

- Zlatni lav je zamišljen i postavljen kao festival dramske umjetnosti. Od samog je početka bilo jasno da se radi o isključivo umjetničkom konceptu koji na cjelokupno stvaralaštvo kazališne umjetnosti i njezinih scenskih jezika i poetika gleda razvojno i kreativno. Još u vrijeme osnivanja Zlatnog lava, kazalište je tražilo svoj put u novonastalim okolnostima raspada Jugoslavije i osnivanju vlastite Hrvatske države. Na našem festivalu su produkcije hrvatskog teataru bile tehnički skromnije, ali u vrlo jakom kreativnom i stvaralačkom naboju. S godinama je umjetnička ambicija morala ustuknuti zbog gomile privatnih komercijalnih produkcija. Istraživačko kazalište nije dobivalo onu podršku države, a ni financijsku pomoć kao što ju je dobivao svaki komercijalni pokušaj

zbog jednostavne formule da na jeftinu komediju pada narod. Znači brojnost, što je najjeftinija formula koju može proizvesti jedno društvo, a raskriva zapravo tko vodi to društvo i kakvi su mu ciljevi. Ovo propadanje u komercijalno kazalište nije stalo pa danas bilježimo najniži stupanj kazališne zabave... Neću vam citirati naslove koji sami po sebi govore da smo zagazili u doba u kojem se je podmuklo i spretno izrodilo tzv. Cajka kazalište protiv čega ja nemam ništa, ali Zlatnim lavom samo upozoravam da je ovdje došlo do dramatičnog sruha. Država, gradovi i općine bi trebali financirati umjetničke laboratorije i kazališnu znanost, a komercijala se financira sama po sebi. Komercijali to nije problem ona sakupi tolike posjetioce da bi mogla platiti dvoranu, osoblje hladnog pogona na dan predstave, glumce i tehničke troškove, troškove puta i slično. Smatram potpuno rastrošnim proračunski novac trošiti na projekte koji imaju komercijalnu snagu da se financiraju sami od sebe. Proračunski bi se novac trebao ulagati u budućnost, u našem primjeru u literarni teatar koji je nastao na najvažnijim djelima vremena u kojem živimo, u kojem stvaraju mladi i talentirani istražitelji. Trebao bi se racionalno trošiti novac u pomno isplanirane kazališne sezone od lektire, klasike do dječjih kazališta. Između tih najvažnijih godišnjih događaja komercijalna će kazališta naći svoj put bez poteškoća... Da bismo to mogli imati, da mi dijete odrasta uz Ivanu Brlić, Branka Čopića i Krležu, i Zlatni Lav bi imao onaj svoj pravi smisao koji je imao prije 10 godina, a to je da je festival najekskluzivnijih i novih radova u kazališnoj umjetnosti... To se sve da raditi kad bi se kao prvo iz kulture izbacila politika i njeno često neznanje, ali uporno bavljenje tom važnom profesionalnom djelatnošću... što je isto kao kad bi ja usred Umaga u kiosku otvorio zubnu ambulantu jer volim zubare i njihov posao. Zalažem se za to da se taj red napravi u dijalogu kako bi se izbjegle dramatične revolucije jednog dana. Zlatni lav je danas zajedno sa svojim dramskim studijom u kojem se obrazuju mladi zaljubljenici ove umjetnosti postao imperativ od kojeg se više ne može odustati. Znam ja da svako mora zaraditi svoj kruh, ali putevi i ciljevi moraju biti ozakonjeni i usmjereni u napretku svake cjeline kojih smo dijelovi.

Kao umjetnički ravnatelj zadaća vam je ispuniti program u okvirima koji su vam zadani (financijski, logistički, umjetnički...). Po kojem ste ključu odabrali predstave koje i ove godine dolaze iz različitih zemalja nekad zajedničke nam države? Drugim riječima koje je ovogodišnja tema festivala, na koji se način iskristalizirala i kako na nju odgovaraju predstave koje ćemo pogledati u Umagu

- Prije tri godine u Umagu je uz podršku Grada Umaga otvorena škola za sve građane koje bi zanimalo ozbiljan studij glume nazvan „Dramski Studio Umag – Umago“. Ovakav studijski rad teško obuhvaća masovnost jer ne radi se o folkloru ili zborskom pjevanju već o koncentriranom i preciznom studiju mehanizama i elemenata dramske igre sa naglaskom na Koreodrami, dramskoj poetici govora, pokreta i igre. Za rad na ovako specifičnoj temi prethodno je potrebno proći audiciju. Od zaista velikog broja prijavljenih na prvu smo godinu upisali osmero talentiranih ljudi iz Umaga i okolice. Ovogodišnji Zlatni lav otvorit će upravo Dramski studio Umag i poslije tri godine pokazati svojim sugrađanima i kritičarima zašto su pozvani na međunarodni susret kazališnih akademija u Kopru gdje će uz studente dramske igre iz regije i Europe pokazati u kreativnom društvu i vlastita dostignuća u domeni dramskog kazališta. Za kulturni

Umag ovo je prijelomnica jer svojim mladim dramskim studentima pokreće još jedan krak vrhunskog kulturnog proizvoda na domaćem tlu i tako se iz Festivala iznjedrio njegov plod koji je zametnut prije 24 godine.

Logičnim slijedom ove godine festivalska pozornica postaje i mjesto afirmacije umaške i istarske dramske produkcije, koja će se u sljedećim sezonama moći susretati na pozornicama kazališta Istre i cijele zemlje kao i na kazališnim daskama susjednih zemalja. Slobodno mogu reći da sama ta činjenica nalazi uporište i u temi ovogodišnjeg festivala ostvarujući „Zlatni rez“ što u ovom slučaju upućuje na prvu vlastitu produkciju Međunarodnog Festivala Zlatni lav Umag na svojoj festivalskoj ljetnoj sceni. Festival se ove godine bavi temeljima komornog teatra, a to su svakako Monodrama i Duodrama. U goste nam dolaze predstave visoke umjetničke kvalitete koje upogonjuju nadprosječna istraživačka energija, akademska virtuoznost, neupitna višejezičnost od starih jezika istre pa dalje. Umag će posjetiti vrhunski dramski umjetnici virtuozni svojih kazališnih kuća koje djeluju u različitim formama kao izvaninstitucionalna kazališta, gradska kazališta ili nacionalne kazališne kuće. Biti će to praznik umjetničkog angažiranog kazališta u teme kojima se iscjeljuje čovjek i društvo. Zanimljivost je svakako i režijska angažiranost velikih dramskih umjetnika Borisa Cavazze, Nataše Barbare Gračner i Petre Blašković. Svakako je zanimljivo kako ovoj temi prilaze studenti igre. Iz akademije dramske umjetnosti u Novom Sada dolazi nam pobjednica srpskog Festivala monodrame i naravno već spomenuti dramski studio Umag čije će članice Luana Kličić i Caterina Vižintin premjerno nastupiti sa Zajčevim Svinjama u kolektivnoj režiji kojom je rukovodio mladi Sven Begić. Uz Dramski studio Umag Posebno bih istaknuo i prvo pojavljivanje na nekom festivalu, zanimljiv i nesvakidašnji kazališni rad kazališta Radio Teatar i Srpskog narodnog Vijeća iz Zagreba kojeg čine diplomanti zagrebačke akademije za kazališnu umjetnost. Bit će to susret veterana

i mladosti kazališta u zagrljaju stvaralaštva i umjetnosti za sve sladokusce angažiranog kazališta u Umagu, Istri i susjedstvu.

Osim predstava Zlatni lav donosi i popratni program u čijem je središtu diskurs o kazalištu i kazališnoj umjetnosti – što putem radijskih emisija u kojem se analiziraju predstave koje su igrale prethodnog dana, a što putem prezentacije rada dramaturga. Prilika je to i da se kazalištarci iz različitih gradova i zemalja susretnu i izmjene iskustva – drugim riječima Umag se tijekom festivala pretvara u glavni grad kazališta, a vi postajete njegov počasni gradonačelnik. Kako se snalazite u toj ulozi (koju sam vam

možda nezgrapno nametnuo) i koje su brige i zadovoljstva koje iz nje proizlaze?

- Rekao sam već da je festival umjetnički profiliran, on nije namijenjen masama i uz repertoarni dio nudi i niz specifičnih tematskih panela. Naglasak je svake godine na dramaturgiji bez koje je danas nezamislivo ozbiljno kazalište. Prošle je godine, primjerice, glavna tema festivala bila kostimografija pa smo imali priliku vidjeti izložbu i presjek autorskih radova naše velike kostimografkinje Ivane Bakal kao i prisustvovati njenim izuzetnim radionicama koje su tom prilikom dobro iskoristili članovi Dramskog Studija Umag. Bilo bi nam drago da su nam se priključili i profesori likovnog odgoja koji se često susreću s temom oblikovanja kostima za razne prilike. Ljudi se danas ovakvoj ponudi teško otvaraju zbog nevjerice da se predavanja takvih dokazanih umjetnika mogu pratiti i bez kotizacije što je običaj na Zlatnom lavu. Mislim da je jako dobro uzeti u obzir da se u vrijeme Zlatnog lava svake godine događaju i radionice koje pokazuju zapravo kazalište iz unutra. Jako sam se veselio mirovini misleći kako ću se odmoriti od svega, ali zaista je jako puno posla koji se niti ne vidi na van. Puno kazalištaraca jako podupire moj napor da festival Zlatni lav opstane usprkos politikama i ostane dalje međunarodni festival nas i susjeda, da zadrži krunu festivala kazališne umjetnosti, a ne jeftine zabave – dakle angažiranog teatra vrijednog angažiranog i educiranog posjetioca. Iza zastora festivala čekaju me gradnje mostova prema Talijanskoj uniji, da upozna, pokaže volju, te da Talijanima koji žive i u Hrvatskoj i u Italiji promovira Zlatni lav kao jedinstveni kazališni projekt u Umagu, Istri i Hrvatskoj. Da osim populariziranja talijanske estrade pokažu interes za talijanske dramske pisce, talijanska kazališta, umjetnika, kao i senzibilizaciju svoje publike, članova svojih zajednica, da se društveno angažiraju u kazališnu umjetnost kako se predstave na talijanskom jeziku na cijelom domaćem prostoru i ubuduće ne bi igrale pred praznim gledalištem.

Zlatni lav je u mislima vjerne publike neraskidivo vezan za Umag i bez njega je gotovo nezamisliv. Taj grad koji je nekome na kraju svijeta – ovisno od polazne točke iz koje se kreće – u suštini je grad na razmeđu fizičkih granica, različitih jezika i narječja, fluidnih kultura i svjetonazora. Koliko ta geografska zadatost utječe na samu strukturu i poetiku festivala te na koji način sam Zlatni lav utječe na život grada, ali i njegove šire okolice?

- Ja sam sam neizrecivo vezan za Umag. Jednostavno volim svoj život u tom parku svijeta. Ovdje su nastajale moje najbolje predstave koje sam odnosio na najuglednije pozornice u Hrvatskoj i u inozemstvu, ovdje sam napisao najljepše rečenice u životu i upoznao najdivnije ljude koji su mi česti gosti u kući i vrtu. Ovo me mjesto naprosto moli i izaziva da i njemu posvetim roman, jer svaki naš istarski gradić je jedno „Naše malo misto“ i zaslužuje svoju kroniku, a za sada je najvažnije da i dalje neizmjereno volim ovaj grad. Rekli ste da je na kraju svijeta, kraj je uvijek nekome i početak. Zlatni lav je od početka mnogima bio početak velikog uspjeha ili početak karijere uspjeti smo ga staviti na nezaobilazno mjesto svakom kazališnom stvaraocu. On jest na razmeđu svijeta koji je sebe stvarao ograničenjima sa kojima mora ustuknuti kad gori festivalska vatra jer smo pod festivalskom vatru svi jedno, i sa koje god strane svijeta putnik namjernik došao umaška mu je scena dom. Svi smo tih deset dana od jednog oca i jedne matere. Zbog toga se puno umjetnika vraća u ove krajeve i kad nema festivala i uvjeravaju nas da za njih festival traje i traje i traje. Danas Dramski studio Umag koji je izrastao iz Zlatnog lava govori koliko je ideja pustila korijenje, mislim da može još i više, ali treba veću podršku sredine barem toliko koliko i estradna okupljanja, još i više jer ovakav projekt možda nas manje nasmije, ali uzdiže naš duh, puni nam srce i daje krila, velika anđeoska krila duha pa je duša spremna poletjeti u neslućene visine.

Tijekom festivala publika će moći uživati i u vašoj „Stanziji grande“ koja je pretvorena u radio roman. Dosad ste objavili četiri romana, a zadnji kojeg ste objavili „Mama Medeya“ u svom središtu ima opis života ljudi iz LGBT+ zajednice u jednoj mladoj demokraciji kao što je Hrvatska. Unatoč busanju u prsa o velikoj otvorenosti i toleranciji hrvatsko je društvo poprilično zaostalo kada su u pitanju prava pripadnika te manjine, stoga se za njihovu sigurnost i bezbjednost – da budu slobodno i istinski ono što jesu – još uvijek moramo boriti. Gledati kako su razvijenije države i tolerantnija društva krenula u rješavanje tog ljudsko-pravaškog problema može i Hrvatskoj dati neke putokaze, no je li moguće prepisati te modele i ponadati se da će oni profunkcionirati i kod nas? Moraju li Hrvatska i društvo koje ju sačinjava potražiti neki originalni, jedinstveni i samo njihov put?

- Jedino je Međunarodni festival komornog teatra Zlatni lav od vlasnika autor-skih prava; nakladničke kuće Fraktura, Hrvatskog radija – dramskog programa i mene osobno dobio ekskluzivno pravo da svake godine na umaškom radiju Eurostaru ima pravo u dane festivala emitirati „Stanziju Grande“ kako bi drama došla do onih koji ne mogu k njoj. To je uvijek nova prilika da upoznate tu jedinstvenu i novodobnu istarsku bajku. Iz godine u godinu ova priča ima sve više pratitelja koji uživaju u njoj. S ponosom mogu najaviti i ovogodišnje emitiranja od 19 do 25 lipnja u programima radija Eurostar. Oko stanja hrvatskog društva i LGBT+ zajednice mislim da tek predstoji pravi dogovor. LGBT+ populaciju čine vrlo talentirani ljudi koji u ovoj zemlji biju svoju početničku bitku, a to je još uvijek strah i frustracija. U društvu se sve jače i jače osjećaju vibracije nekog drugog vremena jer nove generacije su sve manje i manje spremne podnositi okove koje im nameću primitivni i bahati obrasci zajednice. Mislim da bismo u Hrvatskoj mogli od mjeseca duginih boja, a to je cijeli šesti mjesec, umjesto marširanja gradovima u parkove izložiti sve što ima veze sa LGBT+

populacijom što je izraslo od prošle godine do danas... slike, kipove, muziku, predstave, kao i sav nevidljivi angažman od industrije, kompjutera, znanosti, raditi velike matineje filmova po trgovima, kao i muzičkih događaja po livadama i parkovima... pustiti muzici da bukvalno izađe među nas. Pustiti umjetnosti da nam uljepša gradove jer LGBT+ život je sve više od landranja po ulicama centra gradova pod zaštitom policije. Neka nam premijer razgovara o pitanjima LGBT+ zajednice taj dan na nekoj cvjetnoj livadi, kako će vladajući obilježiti taj dan suosjećajući s LGBT+ zajednicom u društvu i u svojim redovima?

Neka recimo taj dan premjer i možda predsjednik provedu s tom populacijom i odgovore na pitanje kad će se do kraja skinuti maska biku predvodniku, a to je punim imenom i prezimenom Katolička crkva i njeni propeleri. Neka nam odgovori može li ta crkva suditi samoj sebi, svaki je dan u njoj silovano po više stotina djece na svijetu. Kad crkva kao svi mi bude izložena civilnim sudovima i bude snosila civilne kazna za ta sramna zlodjela otpočet će gradnja novog svijeta. Molim vas lijepo, jedno je ispričati se, ali to je ništa pogotovo kada je riječ o životu malodobnog djeteta. Kakav je to način reći da si sagriješio i da moliš oprost... oprost za što ? Za zaustavljene živote? Prava je istina onda da ti moliš oprost za usmrćenja vitalnih života! I što onda? Zar samo tako? Koliki su usmrćeni u svojoj nezreloj dobi od pohotnih svećenika i koji nikada nisu odgovarali. Javno mišljenje je kao i ta crkva licemjerno, ne želi čuti da kardinali koji ih svake nedjelje blagoslivljaju putuju na Tajland i kupuju dječake na ulicama, ne želi čuti za svećenike koje muževima podvode žene, siluju njihove kćeri i sinove... šute... kažu da je šutnja zlato, jest, ali tursko je to zlato... Bog je valjda veći od crkve i on želi od nas da smo hrabri, da progovorimo i afirmiramo kraj ovakvog srednjevjekovnog ponašanja. Pisao sam o toj tematici u svome prvome romanu „Kristalni kardinal“ koji je rasprodana knjiga u Sloveniji i Hrvatskoj, a tema se je prelila i u „Mamu Medeyu“ nakon čije sam promocije uhvatio i podmetanje nogu vlasti. Moju knjigu, oni koji su zadivljeni tom vlašću, skidaju sa polica u knjižnicama i zaključavaju u podrum... kao da živimo u vremenu inkvizicije... Ali Bog mi krči put, izlaze novi prevodi knjiga i kad mi budu zašili usta govorit ću istinu o sebi i njima rukama, nije me strah nikoga i ničega jer strah ne dolazi od Boga, a to kaže i činjenica da je novi roman na pomolu.

Dramski ste i operni redatelj, koreograf, dramski pisac i uspješni romanopisac – na koji je način vaš umjetnički rad usmjeren prema potrazi za slobodom – onoj individualnoj i onoj društvenoj? Drugim riječima – na koji se način vaš osebujan rukopis pretvara u alat ili oružje kojim se služite da se za tu slobodu borite?

- To vam je alkemija. Cijeli život radim puno i pošteno što zna svatko tko je sa mnom surađivao. Probleme imam uglavnom s krivim ljudima na krivim mjestima, što im volim reći u lice i zato im smetam! Puno, previše je tih pojava i onda nije teško razumjeti ljude koji više ne žele izdržavati tu društvenu svinjariju, eksplodiraju i naplaćuju ovu sramotu po svojoj osobnoj presudi što je druga strašna stvar koja nas sve jače steže u obruč. Svaki korak moje karijere popločen je dubokom angažiranošću u sve čega sam se primio raditi. Ne mogu zamisliti kad bi ijedan projekt, od brojnih koje sam radio, dobio zbog neke veze, politike, nečijeg pritiska ili slično. Potpuno bih izgubio kompas o sebi i okolini kad bi uživao posao zbog nečijeg angažmana, a ne zbog mojeg talenta i sposobnosti. Borim se protiv toga koliko mogu, no čovjek danas, kada je sve borba, mora znati prepoznati prave ciljeve i prioritete to jest u što će uložiti još ovaj dio energije koji mu je preostao. U prkos svim postavljanjima nogu naučio sam da sam odgovoran samo Bogu, a zlo koje na mene pošalju ljudi ili klanovi odbija se i pogubljuje njih jer sam naučio dubokom meditacijom i radom na sebi biti zrcalo zlu kad je to potrebno i protiv toga znanja nema drugog oružja do polaganja oružja... Kažem vam i metafizika je samo fizika... sve je to alkemija i za sebe lično i svoj kreativni put i život dobro ju je imati na svojoj strani.